

BOSHLANG'ICH TA'LIM ONA TILI DARSLARI JARAYONIDA FOYDALANILADIGAN DIDAKTIK MATERIALLARGA QO'YILADIGAN TALABLAR

Berdiyeva Lobar Norqobulovna
Qashqadaryo viloyati PYaMO'MM

Pedagogika, psixologiya va ta'lim menejmenti kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada boshlang'ich ta'lim ona tili darslari jarayonida foydalaniladigan didaktik materiallarga qo'yiladigan talablar bayon etilgan. Shu bilan birga boshlang'ich ta'lim ona tili darslarida foydalaniladigan didaktik materiallardan namunalar keltirilgan.

Kalit so'zlar. Boshlang'ich ta'lim ona tili darslari, didaktik materiallar, darslik, ko'rgazmali qurollar, o'quv topshiriqlar tizimi, zamonaviy dars, tafakkurni rivojlantirish, noan'anaviy dars turlari.

Key words: Primary education native language classes, didactic materials, textbooks, visual aids, system of educational tasks, modern lessons, development of thinking, non-traditional types of lessons.

Ключевые слова: Начальное образование, уроки родного языка, дидактические материалы, учебники, наглядные пособия, система учебных заданий, современные уроки, развитие мышления, нетрадиционные виды уроков.

Jamiyatimizning barcha jabhalarida qayta qurish bo'lgani kabi ta'lim-tarbiya sohasida ham qayta qurish, yangilanish zarurligi namoyon bo'lib bormoqda. Mustaqillik va ta'lim sohasidagi islohotlar ta'lim jarayoni uchun tavsiya etiladigan didaktik materillarni zamon talablari asosida tubdan qayta ko'rib chiqish va zamonaviy shakllarini yaratishni taqozo etmoqda.

Zamonaviy didaktik materiallar qanday bo'lishi kerak ekanligi borasida qator didakt olimlar izlanishlar olib borishmoqda.

Darslik o'quvchilarning davlat ta'lim standarti va o'quv dasturida belgilab berilgan bilim, ko'nikma va malakalarni faol va ongli suratda o'zlashtirishga yordam beruvchi, o'quv-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirishga xizmat qiladigan asosiy vosita hisoblanadi. Maktab darsligi oldiga quyidagi vazifalar qo'yiladi:

- davlat ta'lim standartlariga mos kelish;
- o'quvchilarning bilim olishiga yordam berishi;
- o'quvchilarda mustaqil faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish;
- o'zlashtirilgan bilimlarning kundalik turmush amaliyoti bilan bog'lash;
- o'quvchilarni shu fan bilan bog'liq ravishda kasbga yo'naltirish;
- ta'lim va tarbiyani o'zaro chambarchas bog'lash;
- o'zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash;
- boshqa fanlar bilan uyg'unlashish (integratsiya);
- fanga oid etarli miqdordagi ma'lumotlarni o'zida mujassamlashtirish;

- ta'lim olishning turli uslublarini o'zida mujassamlashtirish;
- o'quvchiga o'z-o'zini yoki o'qituvchiga o'quvchilar bilimini baholash va nazorat qilish imkoniyatini yaratish.

Darslik fan asoslarini hayot bilan, kundalik turmush bilan o'zaro bog'lanishini amalga oshirishi, hozirgi zamonning, tabiat va jamiyatning bosh muammolarini tushunishda o'quvchilarga ko'maklashishi hamda ularning bilish va ijodiy izlanish qobiliyatlarini rivojlantirishi lozim. Shuningdek, o'quvchilarda o'z bilimlarini uzluksiz takomillashtirish va mustaqil bilim olishni davom ettirish imkoniyatlarini ochishga yordam berishi kerak.

Boshlang'ich sinf darsligining mazmuni quyidagi talablar asosida belgilanishi tavsiya etiladi:

- buyuk kelajakni quruvchi, yuksak ma'naviyatga ega barkamol avlodni tarbiyalashga qaratilishi;

- umuminsoniy qadriyatlarni, yurtimizga xos sharqona voqelikni, milliylikni o'zida mujassamlashtirishi;

- mamlakatimiz mustaqilligini mustahkamlash, milliy istiqloq g'oyalarini singdirish, vatanparvarlik hislarini tarbiyalashga qaratilgan bo'lishi;

- darslik mazmunida milliy g'oyalarning singdirilganligi;

- ilmiy va amaliy ahamiyatga molik nazariy ma'lumotlar, qonun-qoidalar va tushunchalarning bo'lishi;

- fanlararo bog'lanishda takrorlashning oldini oladigan, parallel va mantiqiy, izchil ketma-ketlikka asoslangan uyg'unlikning bo'lishi;

- o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olishi;

- o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish bo'yicha tushunchalar bo'lishi;

- darslikda keltirilgan material dasturga mos va o'quv rejada ajratilgan soatlarda o'rganishga mo'ljallanganligi;

- qo'llaniladigan atamalar, tushunchalarning ta'riflari, qonun-qoidalarining ifodalari, hodisalarning izohlari fan bo'yicha amalda qabul qilingan va ommalashgan atamalarga mos bo'lishi;

- respublikamiz tabiati, ijtimoiy-siyosiy sohadagi salohiyati va yutuqlarini yoritishi.

Ko'rgazmali qurollarning tabiiy materiallar, illyustratsiyalar, chizmalar, video va audio materiallar kabi turlari mavjud bo'lib, ular quyidagi talabalarga javob bergandagina ta'lim jarayonida foydalanishga yaroqli hisoblanadi:

- o'quv materiali mazmuniga mos bo'lishi;

- o'quvchilar uchun tushunarli va qiziqarli bo'lishi;

- asosiy maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi;

- rang baranglik va xilma-xillikka e'tibor qaratish.

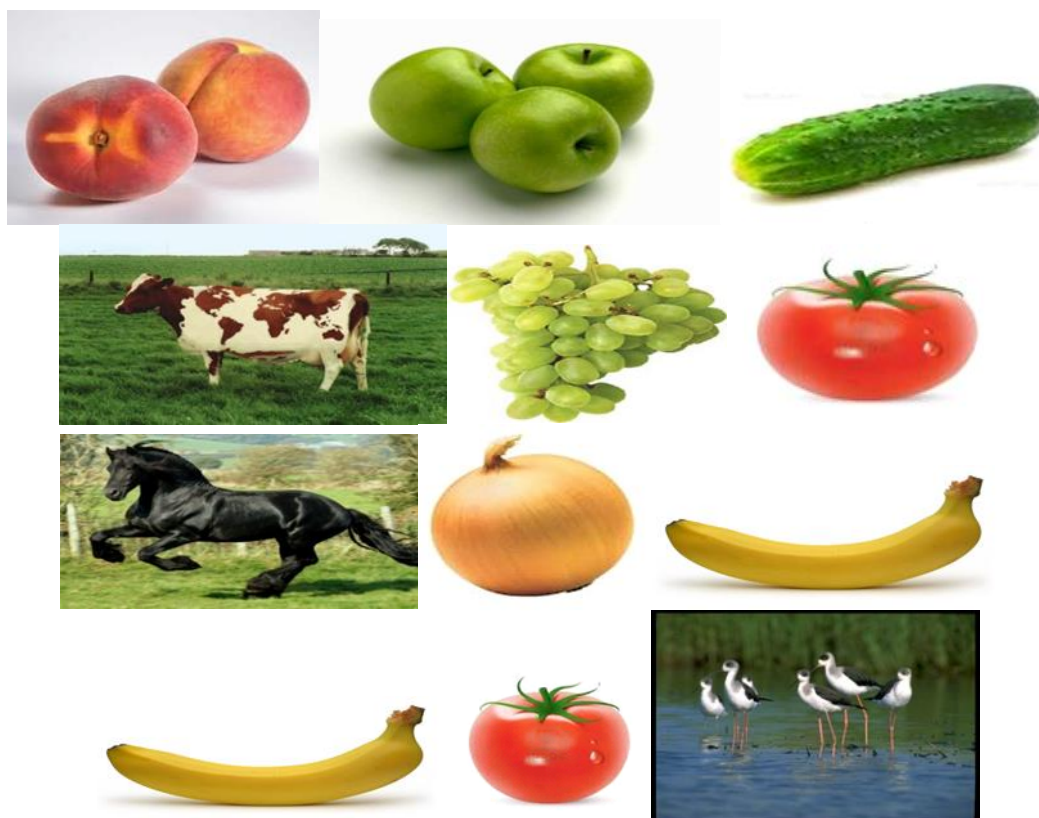
Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun mo'ljallangan o'quv topshiriqlar tizimi test topshiriqlari, tarqatma materiallar, o'yin topshiriqlari kabi shakllarda qo'llaniladi va ularni tayyorlashda quyidagi talablar inobatga olinadi:

- o'quvchilarning yosh xususiyatlariga va o'quv materiali mazmuniga mosligi;
- vaqt va foydalanish imkoniyatlarini inobatga olish;
- o'quvchilar tafakkurini o'stirishga va ta'lim samaradorligini oshirishga e'tibor qaratilganligi;
- o'quvchilarning katta qismini jalb etish.

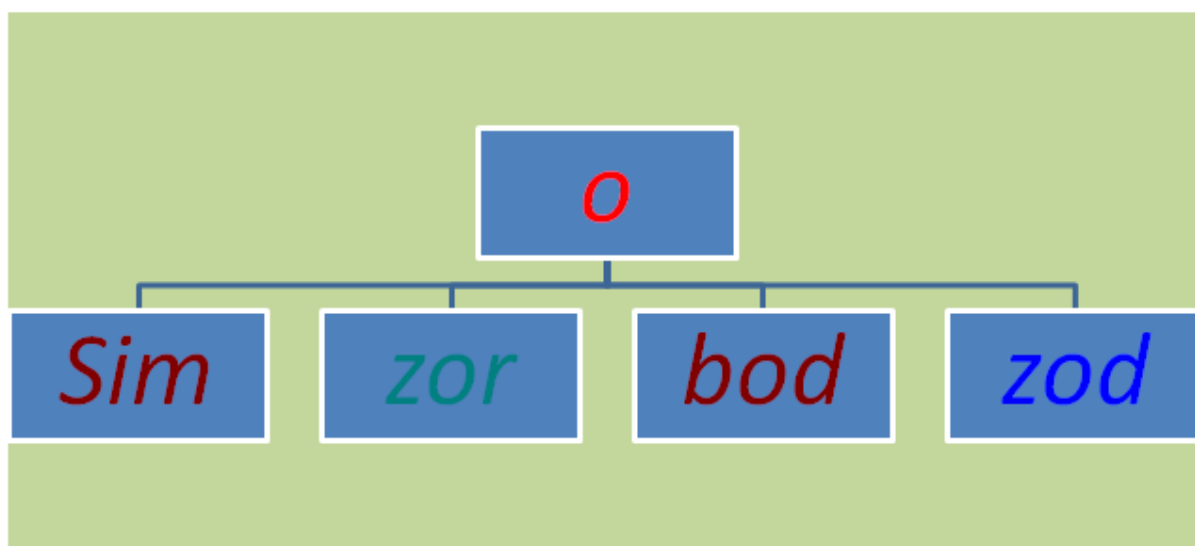
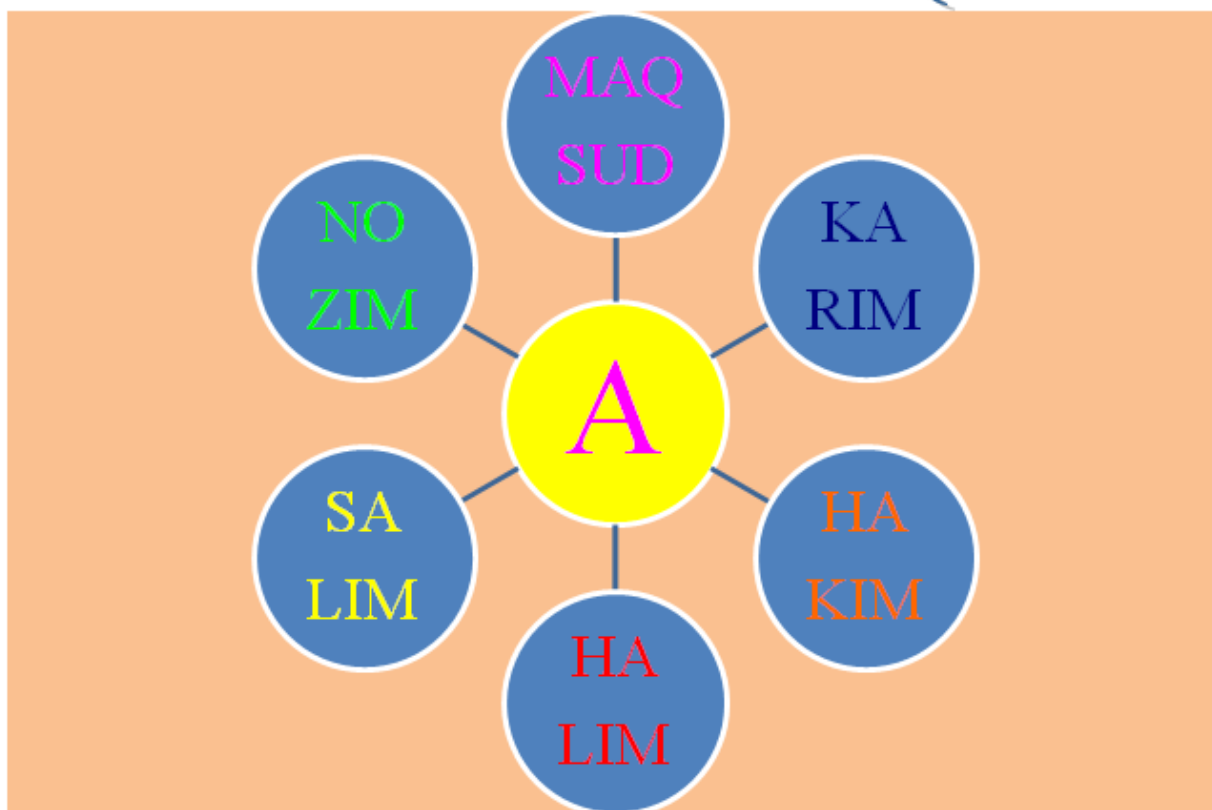
Ta'limning an'anaviy usuli hozirgi kun talablarini qondirmay qo'ydi. Shu bois «Zamonaviy dars qanday bo'lmog'i kerak?» degan savol tug'iladi. Bu savol keyingi kunlarda ko'pchilik o'qituvchilarni qiziqirmoqda.

Bugungi kunda boshlang'ich ta'limning sifati, samaradorligi butkul o'qituvchi zimmasiga, uning izlanuvchanligi, fidoiyligi, o'z mas'uliyatini qay darajada his etishiga bog'liq bo'lib qoldi. Har bir boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'zi o'qitayotgan sinf o'quvchilari o'quv yili yakunida fanlardan egallashlari lozim bo'lgan bilim, malaka, ko'nikmalar mezonini talablari darajasida bilim, malaka va ko'nikmalariga ega bo'lishga erishishi kerak.

Berilgan rasmlardan nima? nimalar? so'rog'iga javob bo'lgan so'zlarni ayting.

YANGI SO'ZLAR HOSIL QILING

Rasmlarga qarang va kerakli unli harflarni qo'ying

1.

		V		
--	--	---	--	--

2.

		L	K	
--	--	---	---	--

		L		Q
--	--	---	--	---

3.

4.

--	--	--	--	--	--	--

		L		T
--	--	---	--	---

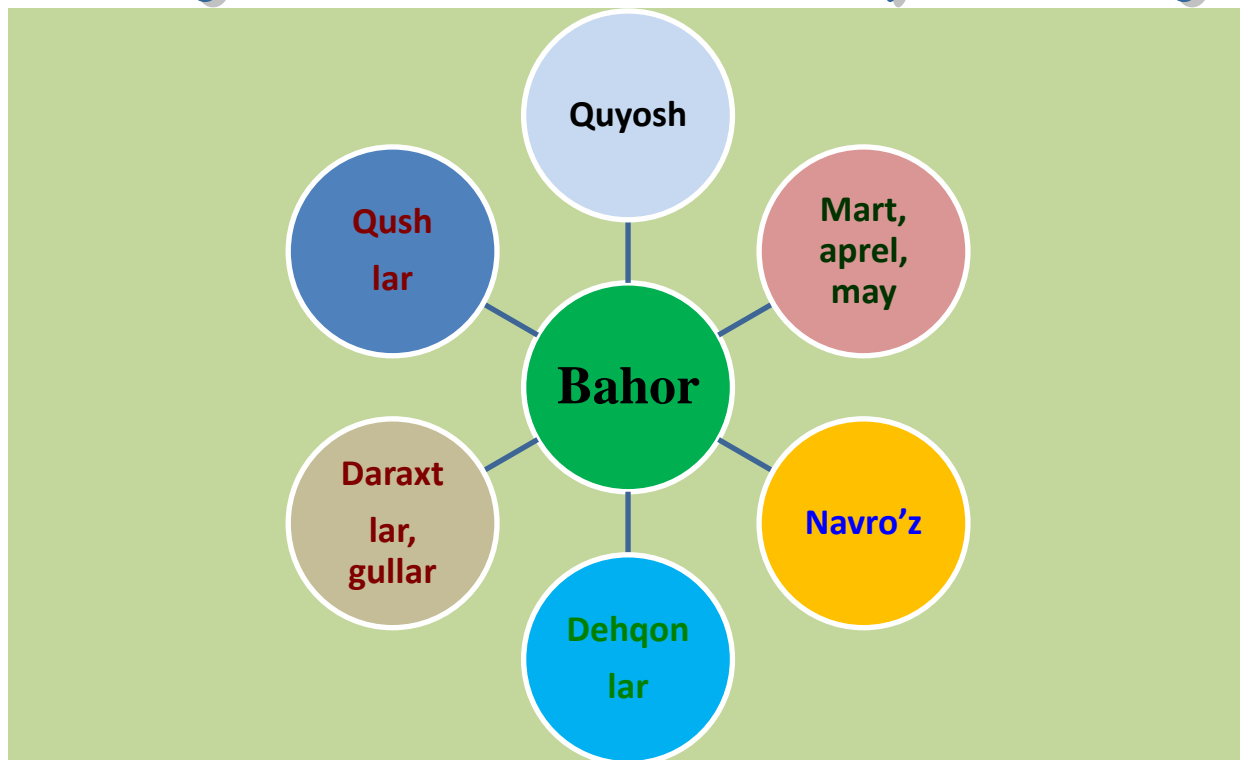
5.

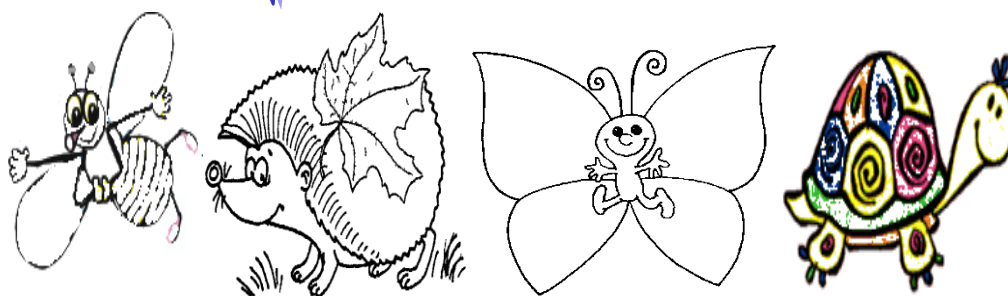
		M	
--	--	---	--

6.

Berilgan so'zlardan hikoya tuzing

TOPISHMOQLARNING JAVOBINI TOPING.

1. Kichkina mitti, Shox tirab suv ichadi.
2. Bir qushum bor suyagi yo'q,
Guli bori, ipagi yo'q.
3. Tikan to'ni bor,
O'zi juda beozor
4. Emaklagan tosh ko'rdim,
Toshdan chiqqan bosh ko'rdim.

O'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirish, tafakkurini rivojlantirishda noan'anaviy dars turlarini qo'llash yaxshi natija beradi. Bunday darslarning oddiy darslardan farqi shundaki, o'qituvchi darsni o'yin tariqasida tashkil etadi va bolalarni hayolan turli olamga, ertaklar olamiga, kosmas va hatto Marsga ham olib chiqishi mumkin. Masalan, «ertaklar olamiga sayohat», «Marsga sayohat», o'yin, munozara (savol-javob), mushohada bellashuv sahnalashtirilgan uyg'unlashgan, test-sinov kabi dars shakllari noan'anaviy darslar jumlasiga kiradi. Bunday dars darslikda berilgan katta bo'lim materiallari o'rganib bo'lingach, chorak (yil) oxirlarida egallangan bilimlarni takrorlash, mustahkamlash maqsadida o'tkazilishi ham mumkin. Bunday noan'anaviy darslar, albatta, qiziqarli o'tadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. R. D. Jo'rayev, Sh. Negmatov. Darsliklarning tarixiy taraqqiyot yo'li va bugungi kunda ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'rni. Toshkent, T. N.Qori Niyoziy nomidagi O'ZTFTI, 2010 y. 43 b.
2. R.Ishmuhammedov, M.Yo'ldoshev. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar (Ta'lim tizimi hodimlari metodistlar, o'qituvchilar, tarbiyachi va murabbiylar uchun o'quv qo'llanma) – T: 2013.
3. M. Shodiyeva. Boshlang'ich ta'lim jarayonida innovatsion yondashuv. - Toshkent: "Yangi avlod" nashriyoti, 2014.
4. Goldstein, B. (2017). A history of video in ELT. The image in English language teaching, 23-31.
5. Исраилова, М. Н. (2017). Формирование принципов устойчивого развития в обучении иностранным языкам. Международные научные исследования, (1), 161-163.
6. Исраилова, М. Н. (2016). Новые педтехнологии изучения латинского языка в медицинских вузах. Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения, (53), 66-71.
7. Исраилова, М. Н. К ВОПРОСУ О СОВРЕМЕННОМ СОСТОЯНИИ ЛАТЫНИ. In Конференция состоялась 5 марта 2022 года на базе Ташкентского государственного стоматологического института по адресу: Республика Узбекистан, 100047, г. Ташкент, ул. Махтумкули, 103. Цель конференции–знакомство и обмен опытом в обучении и в работе с цифровыми данными, технологиями их применения в гуманитарных (p. 414).
8. Балашов, С. В., Вернер, И. В., & Бышевский, В. И. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДИК ИНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ.
9. Minakov, O. E. E., Andreev, A. A., & Ostroushko, A. P. (2017). The diabetic foot syndrome. Journal of Experimental and Clinical Surgery, 10(2), 165-172.
10. Bosiers, M., & Schneider, P. A. (Eds.). (2009). Critical limb ischemia. Informa Healthcare.

11. Svetukhin, A. M., Karlov, V. A., IuA, A., Matasov, V. M., & Blatun, L. A. (1990). General principles of the treatment of suppurative wounds and suppurative surgical diseases. *Khirurgiia*, (12), 79-84.
12. Лысова, Д. П., & Лысова, М. П. (2015). Малые ампутации нижних конечностей при синдроме диабетической стопы. In *Бюллетень медицинских интернет-конференций* (Vol. 5, No. 5, p. 853). Общество с ограниченной ответственностью «Наука и инновации».
13. Остроушко, А. П., Глухов, А. А., Андреев, А. А., Маркин, Д. А., & Лаптиёва, А. Ю. Физико-химические основы инновационных методов и технологий в лечении ран мягких тканей. *ДАГЕСТАНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МЕДИЦИНСКОЙ АКАДЕМИИ*, № 4 (41), 2021, 64.
14. Maxsudovich, K. O. CLINICAL COURSE OF PURULENT SOFT TISSUE DISEASES ON THE BACKGROUND OF DIABETES MELLITUS AND DIFFUSIVE TOXIC GOITER.
15. Рахимов, А. Я., Сагдуллаева, Г. У., & Вахидов, У. Г. (2019). МИКРОБИОЛОГИЧЕСКИЕ И МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ВАРИАЦИИ КУЛЬТИ ГОЛЕНИ У БОЛЬНЫХ САХАРНЫМ ДИАБЕТОМ ПРИ КРИТИЧЕСКОЙ ИШЕМИИ НИЖНЕЙ КОНЕЧНОСТИ. *Новый день в медицине*, (2), 41-46.
16. Rakhimov, A. Y., Mhsudovich, Q. O., Ulyanovna, S. G., Safoev, B. B., Zaripovich, L. O., & Rakhimov, A. Y. (2019). Transcutaneous oximetry as the choice of the research for determination of level of amputation of the crus at critical ishemiya of the lower extremities at patients with the diabetes mellitus. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 8(12), 120-125.
17. Mitish, V. A., Safoev, B. B., & Rakhimov, A. Y. (2019). REAMPUTATION THE CULT OF THE CRUS IN PATIENTS WITH DIABETES MELLITUS IN CRITICAL ISCHEMIA OF THE LOWER EXTREMITIES. *Central Asian Journal of Pediatrics*, 2(1), 230-234.
18. Митиш, В. А., Сафоев, Б. Б., & Рахимов, А. Я. РЕАМПУТАЦИЯ КУЛЬТИ ГОЛЕНИ У БОЛЬНЫХ САХАРНЫМ ДИАБЕТОМ ПРИ КРИТИЧЕСКОЙ ИШЕМИИ НИЖНИХ КОНЕЧНОСТЕЙ.